

komme i rette Tid, afskæres dette, og det kan kun afhjælpes ad ganske særlige Veje. Denne Eventualmaksime, som man har kaldt det, medfører, at der ret ofte i første Række mere bliver Spørgsmaal om i i Proceduren at undersøge eller holde sig til, hvad Parterne have indrømmet eller benægtet, og at først i anden Række kommer man til Spørgsmaalet om den virkelige Ret i Sagen, og at ligeledes Dommerne i første Række maa undersøge, hvad der er indrømmet eller benægtet, tilstrækkelig indrømmet og tilstrækkelig benægtet, og først i anden Række kunne komme til at afgøre Spørgsmaalet om Retten i Sagen. Dette formelle, lidet bøjelige System er fortræffeligt, logisk, kan udformes paa en smuk og tiltalende Maade, og er jo blevet det hos os, men det fremmer ikke altid den virkelige Retfærdighed, og det fremmer let den almindelige Lægmandsopfattelse, at Kunsten i at procedere mere bestaar i en behændig og snild Manøvreren med, hvad Modparten har indrømmet og sagt og benægtet utilstrækkeligt, end det er en virkelig saglig Drøftelse af Retsgrundlaget i Sagen, og at ligeledes den almindelige Opfattelse kan gøre sig gældende, som jo ofte nok er kommen til Orde, at Domstolene dømme efter, hvad der er formel Retfærdighed, men ikke efter, hvad der er sand Retfærdighed. Uagtet jeg fuldt erkender, at Domstolene gøre alt for om muligt at bryde disse Skranker, ere de dog til Stede, og det er det reelle Gode, der vindes ved Mundtlighed, at det, man faar af Skriftlighed, bliver en Skriftsforberedelse og kun en Skriftsforberedelse, hvis Mangler kunne afhjælpes paa hvilket som helst Tidspunkt af Sagens Løb, kun at Modparten ikke overraskes. Og saa finder det hele sin Afslutning i den mundtlige Procedure, uden at Domstolene minutiøst og i første Række skulle undersøge, hvad der ud af disse skriftlige Erklæringer foreligger som det endelige Resultat. Der er desuden et andet Punkt, nemlig hele Bevisystemet efter vor gældende Ret. Ganske vist har dette nu udviklet sig saaledes, at de tilsyneladende Hindringer for Bedømmelsen, der ligge i de gamle, endnu gældende Love, mange Steder ikke blive reelle Hindringer for en virkelig Bevisførelse, men i Princippet er dette intetsteds anerkendt. Først nu, naar vi faa en Retsreform i Overensstemmelse hermed, bliver det anerkendt, at der er fri Bevisbedømmelse, saa at Domstolene aldrig skulle være nødte til at sige: Ja, det maa nu antages for at være bevist, og det kræver

Loven, i Stedet for at faa en virkelig indre embedsmæssig Overbevisning om, hvad der er bevist. Og paa et Punkt er der i alt Fald en meget stor Mangel ved vor borgerlige Retspleje, saaledes som den er nu, nemlig at den ikke giver Adgang til at skaffe det mange Gange bedste Sandhedselement frem til at skaffe Sandheden oplyst, det, som ligger i, at Parten kan begæres afhørt under samme Tvang som Vidner. At det naas, staar fremdeles paa Aktivsiden.

Jeg vil i det hele sige, at naar man skulde bedømme denne Retsplejereform for den borgerlige Retsplejes Vedkommende, er den — intet kan siges at være fuldkomment — efter min Opfattelse noget nær ved at blive saa god, som den bør være. Og der hjælper det ikke, at man siger: Ja, men Bevisumiddelbarheden — som i og for sig er fortræffelig — er ikke gennemført. Nej, det indrømmes, men der kan finde umiddelbar Bevisførelse Sted efter denne Reform i ethvert Tilfælde, hvor det maa anses for fornødent, og i Tilfælde, hvor det ikke er fornødent, hvor Domstolen altsaa ikke finder Anledning til det, turde det ogsaa være, som en norsk retslærd udtrykker det, en Luksus og det tilmed en Luksus, som de tidligere foreliggende Forslag ikke have gennemført. Man tog nemlig allerede den Gang ikke Konsekvensen, den anden Kommission fraveg den Konsekvens af Bevisumiddelbarheden, at Beviset ikke kan bedømmes igen af den overordnede Instans.

For Strafferetsplejens Vedkommende er der jo under dette Udtryk Offentlighed og Maaden, hvorpaa det er udført, for alle de enkelte Borgeres Rettigheder lige overfor Statens Indgreb i Kraft af dens uomtvistelige Ret naaet en Betyggelse, som, bortset fra det Punkt, jeg før talte om med Hensyn til Anklageprincippet, vanskelig kan tænkes fuldstændigere. Men det kræves ogsaa, thi alle Grundlovens Tanker med Hensyn til Varetægtsfængsel, Husundersøgelse osv. kræve paa mange Punkter en nærmere Bestemmelse og Fuldstændiggørelse for at blive fuldt effektive, thi der er meget af det, som slet ikke er omtalt i Grundloven. Det kræves for den sigtedes Skyld og for alle de impliceredes Skyld, at der drages saadanne lovhjemlede Grænser, at ingen Borgers mest elementære Rettigheder — som jeg udtrykte det før — komme i unødig Fare paa Grund af Strafferetsplejen. Jeg siger ikke og indrømmer aldeles ikke, at der virkelig finder en Brug Sted af disse Retsmidler,